

ชาวเล

เขมชาติ เทพไชย
วิสิษฐ์ มະยะเฉียว

บทนำ

บริเวณภาคใต้ของประเทศไทย มีชนพื้นเมืองที่สำคัญอยู่ ๒ เผ่า คือ เผ่า นิกริโต (Negrito) หรือเซมัง (Semang) หรือ เผ่าซาไก (Sakai) หรือเงาะป่า ซึ่งอาศัย อยู่บริเวณตอนกลางแถบป่าเขาของคาบ สมุทรภาคใต้ ในเขตจังหวัดตรัง พัทลุง สตูล ยะลาและนราธิวาส ปัจจุบันที่ยัง คงดำรงชีวิตที่เป็นแบบดั้งเดิม (Primitive) ส่วนอีกเผ่าพันธุ์หนึ่งก็คือชาวเล หรือชาวทะเล อาศัยอยู่บริเวณทางชาย ฟังทะเลและตามหมู่เกาะต่าง ๆ บริเวณ

ทางฝั่งทะเลทางตะวันตก ตั้งแต่บริเวณ ตอนใต้ของประเทศสหภาพพม่า จัง หวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล ไปถึงเขตประเทศสหพันธรัฐ มาเลเซีย

ลักษณะพื้นฐานการดำรงชีวิตของ ชาวเลนั้นไม่คงที่ มีการอพยพย้ายถิ่นอยู่ เสมอ ไม่รู้จักบันทึกเล่าเรื่องของตนเอง ซึ่งเป็นการยากต่อการสืบสาวไปถึงรากเหง้า (Roots) อย่างแท้จริงได้ เมื่อมีการ ตั้งถิ่นที่ใดที่ถาวรแล้ว ชาวเลก็จะปรับ

ตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ทั้งต่อชุมชน พื้นเมืองที่มีอยู่เดิมแล้วและสภาพ ภูมิประเทศอีกด้วย แต่ส่วนใหญ่ก็ยังไม่ ได้พัฒนาการตนเองในด้านการเกษตร กรรม อันเป็นการดำรงชีวิตแบบพื้นฐาน แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามมีชาวเล บางกลุ่มและบางครอบครัวเท่านั้น ที่รู้ จักทำไร่ เลี้ยงสุกรเพื่อจำหน่ายและรับ ประทาน แต่ส่วนใหญ่แล้วก็ดำรงชีวิต โดยการหาปลาและหอยจากทะเลเป็นหลัก

ในปัจจุบันนี้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเล ยังคงดำเนินไปเรื่อย ๆ ไม่ค่อยสนใจต่อสังคมภายนอกมากนัก การทำมาหากินนั้นก็เพียงวันหนึ่ง ๆ ไม่มีการสะสมทรัพย์และอาหาร เมื่ออาหารหมดก็จะออกหาอาหารกันอีกครั้งหนึ่ง ความเป็นไปของชาวเลได้เปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ดังจะเห็นได้ว่ามีชาวเลรับจ้างค้าแร่ ร่อนแร่ หรือเป็นคณงานของหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ในเขตพื้นที่นั้น ๆ ด้วย

ความเป็นมาของชาวเล

การเริ่มต้นกำเนิดของชาวเลนั้น ไม่อาจที่จะระบุชัดเจนไปว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร และเริ่มต้นอยู่ในเขตไหนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีผู้ศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ของชาวเลมากมาย หลายท่านที่น่าสนใจนั้น มีดังนี้

ชาวเลนั้นมีความเป็นมาว่าเมื่อชนเผ่าอินโดเนเซียนพวกหนึ่งอพยพจากแผ่นดินใหญ่ลงสู่เกาะบอร์เนียวนั้น นับเป็นการเริ่มต้นวิถีชีวิตแบบชาวเกาะที่นี้และได้เกิดเผ่าพันธุ์ดัยก (Dyak) ขึ้น ดัยกพวกหนึ่งได้ปักหลักอาศัยอยู่บนเกาะ จนกระทั่งกลายเป็นบรรพบุรุษของคนพื้นเมืองแห่งเกาะบอร์เนียว แต่ดัยกอีกพวกหนึ่งกลับชอบใช้ชีวิตร่อนเร่ทำมาหากินอยู่ในท้องทะเล เรียกกันว่า "ดัยกทะเล" (Sea Dyak) เคลื่อนย้ายอพยพตามแนวหมู่เกาะเรื่อย ๆ มาจนถึงแหลมมลายูและกลายเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของชาวมลายู แต่ยังมีบางพวกที่ไม่ได้หยุดยั้งการเดินทางแสวงหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ พวกเขาแล่นเรือร่อนเร่ต่อมาทางช่องแคบมะละกา ออกสู่บริเวณทะเลอันดามัน ไปตาม

แนวชายฝั่งทะเลทางตะวันตกของไทย และบางกลุ่มก็อพยพสูงขึ้นไปทางหมู่เกาะตอนใต้ของประเทศสหภาพพม่า

อย่างไรก็ตามชนเผ่าผู้ที่องทะเลเหล่านี้ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ และยังคงศึกษาสืบทอดการดำรงชีวิตแบบเคลื่อนย้ายอพยพร่อนเร่พักพิงตามแหล่งต่าง ๆ บริเวณหมู่เกาะในทะเลอันดามัน ต่อมาจึงได้ฉายานามใหม่ว่า ยิปซีทะเล (Sea Gypsy) ช่วงระยะเวลาอันยาวนานหลังจากนั้นพวกเขาได้เปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิต พาหมู่พวกเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามที่ตั้งต่าง ๆ เป็นหลักแหล่ง อย่างเช่น พวกอุรัก ลาโว้ย (Urak Lawoi) เข้ามาอยู่บริเวณเกาะลังกาวิ เกาะอาดัง จังหวัดสตูล เกาะตะลิม จังหวัดตรัง เกาะลันตาและเกาะพีพีตอน จังหวัดกระบี่ หาดราไวย์และเกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต พวกมอเก็ล (Moklen) เข้าอาศัยอยู่บริเวณแหลมหลา จังหวัดภูเก็ต ท้ายเหมืองและตะกั่วป่าในเขตจังหวัดพังงา ส่วนพวกมอเก็น (Moken) เข้าอาศัยอยู่บริเวณหมู่เกาะต่าง ๆ ทางตอนใต้ของประเทศสหภาพพม่า

นอกจากนั้นนักวิชาการบางท่านเชื่อว่า ชาวเลเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมของชาติมลายูในสมัยดึกดำบรรพ์ ก่อนที่ชาวมลายูจะเข้ามาอาศัยอยู่ ชาวมลายูเรียกชาวเลว่า โอริง ละอูด (Orang Laut) แปลว่า คนทะเล (โอริง-คน, ละอูด-ทะเล) เชื่อว่าชาวเลเข้าไปอาศัยอยู่พร้อมกับอีกพวกหนึ่งคือ โอริงบุกิด (Orang Bukit) แปลว่า คนเขา (โอริง-คน, บุกิด-เขา) ชาวพม่าเรียกชาวเลว่า ฉลางไทยเรียกเพี้ยนเป็นกลาง ส่วนอังกฤษเรียกว่า Sea Gypsy

ด้านประวัติความเป็นมาของชาวเลนี้ เดวิด โยเกน (David W. Hogan) กล่าวไว้ว่า ชาวเลเป็นเผ่าพันธุ์ที่ปรากฏขึ้นมา

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓ มีชื่อเรียกว่า Orang Selat หรือชนผู้อาศัยอยู่ตามช่องแคบ เป็นชนเผ่าที่เร่ร่อน (Nomads) อาศัยอยู่ตามทะเลตามเกาะต่าง ๆ ไม่มีรัฐบาล ชอบท่องเที่ยว มีพฤติกรรมเป็นโจรสลัด ต่อมากลุ่มคนพวกนี้ได้แตกเป็นเครื่องมือของกษัตริย์ปรัมเปร ซึ่งถือว่าเป็นกษัตริย์องค์แรกของมะละกา โดยที่พวกเขาจะต้องร่วมมือเป็นโจรสลัดปล้นเรือในทะเล ทรัพย์สินที่ได้มาก็แบ่งให้กษัตริย์ปรัมเปร ความดี ความชอบต่าง ๆ ที่พวกเขาเลได้รับก็คือ ได้รับการยกฐานะให้เป็นตระกูล ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคมชั้นสูงของมะละกาในขณะนั้น

บางท่านก็กล่าวในแง่ของชาติพันธุ์วิทยา (Ethnography) ว่า ชาวเลจัดอยู่ในกลุ่มชนพวกเมลานีเซียน (Melanesian) ซึ่งมีถิ่นฐานอยู่แถบหมู่เกาะทะเลใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิกหรือหมู่เกาะเมลานีเซีย ต่อมาได้โยกย้ายถิ่นฐานกระจัดไปในหมู่เกาะทะเลใต้

การกระจายตัวของกลุ่มชนชาวเล

การกระจายตัวของกลุ่มพวก

มอเก็น (Moken) มอเก็ล (Moklen) และอุรัก ลาโว้ย (Urak Lawoi) มีการขยายตัวตั้งแต่ทางตอนใต้ของประเทศสหภาพพม่า และทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มมอเก็ลนั้นอาศัยอยู่ทางหมู่เกาะมะริด (Marqui Archipelago) ทางใต้ของสหภาพพม่า ในช่วงฤดูฝนจะพบว่ากลุ่มชนนี้จะอาศัยอยู่ตามเกาะใหญ่ ๆ ตั้งแต่หมู่เกาะเซนต์ แมทเธวส์ (St. Mathews) ทางใต้ของเกาะทาวย (Tavoy) และบางกลุ่มกระจัดกระจายมาถึงแผ่นดินใหญ่ที่ปักหมื่น (Pokyin) วิตอเรียและมะริด แต่ยังมีบางกลุ่มที่กระจัดกระจายลงมาถึงใน

เขตของน่านน้ำไทย ถัดลงมาถึงเกาะ
พระทอง อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา
กระจายห่างออกไปจนถึงเกาะสุรินทร์
และใกล้เคียง ซึ่งห่างจากชายฝั่งทะเล
อันดามันถึง ๓๐ ไมล์ บางครั้งพวกเขา
มีการอพยพไปมาจนถึงทางใต้ของเกาะ
ภูเก็ต เกาะพีพี จังหวัด กระบุรี หรือเกาะ
อาดัง จังหวัดสตูล

อย่างไรก็ตามมีพวกมอเก็น ตั้ง
ถิ่นฐานอาศัยอยู่บนเกาะสินไห้และเกาะ
ลูกพลัด ในเขตจังหวัดระนองและใน
หมู่บ้านอุรัก ลาไว้ที่หาดราไว้ ทาง
ใต้ของจังหวัดภูเก็ต และเกาะพีพี จัง-
หวัดกระบี่ อันนี้เองทำให้มีการแต่งงาน
ข้ามกลุ่มกัน อย่างเช่นชาวเลจากเกาะพีพี
แต่งงานกับพวกอยู่บริเวณเกาะ
ใหญ่ ซึ่งอยู่ทางใต้ของเกาะสินไห้

พวกมอเกลิน อาศัยอยู่บนเกาะ
พระทอง อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา
และยังกระจัดกระจายมาจนถึงชายฝั่ง
ทะเล ตั้งแต่บ้านทุ่งน้ำคำ อำเภอตะกั่วป่า
มาจนถึงบ้านจำปี อำเภอท้ายเหมือง จัง-
หวัดพังงา ในขณะที่เดียวกันก็ยังกระจัด
กระจายมาจนถึงตำบลไม้ขาว อำเภอ
ถลาง จังหวัดภูเก็ต

พวกอุรัก ลาไว้ เป็นกลุ่มชน
ใหญ่อาศัยอยู่บนเกาะสินไห้ หาดรา-
ไว้ และบ้านสะป้า บนเกาะภูเก็ต และ
ยังกระจัดกระจายลงมาทางใต้ของเกาะ
พีพี นอกจากนี้ยังอาศัยอยู่บนเกาะสิน-
ไห้ใหญ่ จังหวัดกระบี่ เกาะบูดู เกาะ
อาดัง เกาะหลีเป๊ะและเกาะราวี จังหวัด
สตูล

จากการอาศัยอยู่กระจัดกระจาย
ของชุมชนชาวเลดังกล่าว ทำให้ยากใน
การที่นับหรือทำสถิติเกี่ยวกับจำนวน
ประชากรของแต่ละกลุ่มได้ อย่างไรก็ตามได้
มีการรวบรวมสถิติจำนวนประ-
ชากรได้อย่างคร่าว ๆ ดังนี้

๕๖ รุสมิแฉ

1. พวกมอเก็น ที่อาศัยอยู่บน
เกาะพระทองและเกาะสุรินทร์มีประ-
มาณ ๗๐-๑๑๐ คน ส่วนที่อาศัยอยู่ใน
เขตจังหวัดระนอง หาดราไว้และเกาะ
พีพี มีอยู่ประมาณ ๒๐๐-๓๐๐ คน ดัง
นั้น ประชากรที่เป็นพวกมอเก็นมีราว
๒๗๐-๔๐๐ คน

๒. พวกมอเกลินและพวกอุ-
รักลาไว้ ซึ่งรู้จักกันในนามของ “ไทย
ใหม่” ซึ่งอยู่กระจัดกระจายเป็นหมู่-
บ้านมีถึง ๑,๐๐๐ คน หรือมากกว่านั้น
บางครั้งมีการสำรวจสามะโนครวัประ-
ชากรมีถึง ๒,๐๐๐ - ๒,๕๐๐ คน

ในเรื่องของการแบ่งกลุ่มและ
การกระจายของชาวเลนั้น นักวิชาการ
มีแนวความคิดต่าง ๆ กัน ได้มีผู้ศึกษา
ชาวเลอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดย
แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ๓ พวกคือ

๑. พวกมะละกา (Malacca) ตัน-
นิษฐานว่าพวกนี้เดิมอาศัยอยู่แถบช่อง
แคบมะละกา

๒. พวกลิงคา (Lingga) ตันนิษ-
ฐานว่าพวกนี้เดิมอาศัยอยู่แถบหมู่เกาะ
ลิงคา

๓. พวกมาซิงหรือพวกสิงห์
พวกนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่แถบเมืองมะ-
ริดทวายและเกาะต่าง ๆ ในเขตประ-
เทศสหภาพพม่า ปัจจุบันพวกนี้
บางกลุ่มยังเร่ร่อนอาศัยเรือเป็นบ้าน
อยู่ ส่วนใหญ่ยังใช้ชีวิตความเป็นอยู่
อย่างดั้งเดิม (Primitives) พวกนี้อาศัยอยู่
ในประเทศไทยเป็นจำนวนน้อยมีบ้างใน
แถบจังหวัดภูเก็ต พังงาและระนอง ทั้ง
เป็นชาวเลที่ผสมแล้วเกือบทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพวกมะละกากับ
พวกลิงคาและผสมกับพวกมาซิงอยู่
บ้าง บางส่วนก็ได้แต่งงานกับคนพื้น
เมือง

การกระจายตัวของกลุ่มชนชาว

เลตามแหล่งต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้
จังหวัดภูเก็ต

ก. กลุ่มหาดราไว้ มีอยู่ ๒
พวกคือ

๑. พวกไทยใหม่ เป็นพวกที่
มีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของคนอพยพ
มาจากหมู่เกาะแถบประเทศมาเล-
เซีย แล้วแยกย้ายไปอาศัยอยู่ตามหมู่
เกาะต่าง ๆ คือ เกาะเซย์ เกาะบอน
แหลมกาแล้วย้ายมาอยู่ตามหาดราไว้
ในสมัยรุ่นปู่ คือราว ๑๐๐ กว่าปีมา
แล้ว การอพยพมาในครั้งแรกนั้นมี
อยู่ประมาณ ๔๐ ครัวเรือน มีประ-
ชากร ๕๑๑ คนชาวเลกลุ่มนี้จัดได้ว่า
เป็นพวกแรกที่เข้ามาอาศัยในบริเวณ
หาดราไว้

๒. พวกสิงห์ เป็นพวกที่เชื่อ
ว่าบรรพบุรุษดั้งเดิมอยู่บริเวณหมู่เกาะ
ในประเทศสหภาพพม่า ได้แก่ บริเวณ
เกาะพรัด เกาะสอง อพยพมาอาศัยบริ-
เวณหาดราไว้เมื่อประมาณ ๔๐ ปี มา
แล้ว โดยได้เดินทางผ่านเกาะปากจก
มหาศักดิ์ (เขตจังหวัดพังงา) ตอนที่ยื่น
มาอยู่ที่หาดราไว้ครั้งแรกมีจำนวน
สมาชิกประมาณ ๑๐ กว่าครอบครัว
(ครอบครัวละประมาณ ๖-๗ คน)
การอพยพนั้นอาศัยมาอยู่กับเรือที่ทำด้วย
ไม้ระกามีหลังคาเรือเรียกว่า “แขง”
ทำมาจากใบเคย ชาวเลพวกอื่น ๆ
เรียกพวกสิงห์ว่า “พวกเรือง่าม” กล่าว
คือลักษณะของเรือที่สร้างขึ้นมามีส่วน
หัวและส่วนหางเป็น ๒ แฉก เดิมพวก
สิงห์ใช้เรือเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัย ใช้
ชีวิตบนเรือโดยตลอดตั้งแต่เกิดไปจน
ตาย เรือลำหนึ่ง ๆ จะใช้อยู่อาศัยกัน
เฉพาะครอบครัวซึ่งประกอบด้วย พ่อ
แม่ และลูก พอถึงตอนที่ลูก ๆ โตเป็น
หนุ่มเป็นสาวเกิดรักใคร่ชอบพอกับสาว
หรือหนุ่มของเรือลำไหนจะจัดให้มีการ

สู่ขอมาทำมาหากินอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ซึ่งต้องสร้างเรือเป็นของตนเอง อีกต่างหาก พวกชาวเลกลุ่มนี้จะใช้กระบอกไม้ไผ่ ๒-๓ กระบอก เพื่อใช้ใส่น้ำจืด ซึ่งจะต้องขึ้นหาตามเกาะต่าง ๆ

ชาวเลเรียกหาดราไวซ์ว่า "ปา-ไคราไวซ์" (ปาไค-หาด, ราไวซ์-เบ็ด) สันนิษฐานว่าเดิมบริเวณนี้มีการตกเบ็ดหาปลา หากุ้งกันมากปัจจุบันคนพื้นเมืองยังเรียกเบ็ดตกปลาชนิดหนึ่งว่าเบ็ดราไวซ์

ข. กลุ่มที่แหลมหลาและบ้านเหนือ

ชาวเลกลุ่มนี้เชื่อว่าบรรพบุรุษทางฝ่ายพ่อเป็นชาวเลแห่งเกาะลันตา เขตจังหวัดกระบี่มาเมื่อครอบครัวที่บ้านเหนือ และตั้งรกรากอยู่ที่นี้มานานกว่า ๑๕๐ ปีมาแล้ว ชุมชนชาวเลที่แหลมหลานั้นมีประมาณ ๓๐ ครอบครัว ส่วนชุมชนชาวเลที่บ้านเหนือมีประมาณ ๒๐ ครอบครัว มีประชากร ๓๓๗ คน

ค. กลุ่มที่เกาะสิเหร่ (แหลมตุ๊กแก)

ชาวเลกลุ่มนี้เชื่อว่าบรรพบุรุษของพวกเขาอพยพมาจากหมู่เกาะบริเวณประเทศมาเลเซียมาอาศัยอยู่ที่เกาะสิเหร่ตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย ราวประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว แต่เดิมนั้นพวกเขาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณแหลมร้าง ต่อมาเมื่อบริษัทเข้ามาซื้อที่ดิน เพื่อใช้เป็นสำนักงานในการทำเหมืองแร่ เจ้าของที่ดินแก่ก็ขายไป พวกชาวเลจึงคิดย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่แหลมตุ๊กแก กล่าวกันว่าชาวเลที่เกาะสิเหร่เป็นกลุ่มเก่าแก่ที่สุดของเกาะภูเก็ต มีบ้านชาวเลประมาณ ๒๐๐ กว่าหลังคาเรือน มีประชากร ๗๘๗ คน

ง. กลุ่มที่บ้านสะปำ

ชาวเลสะปำเป็นกลุ่มที่อพยพออกมาจากกลุ่มที่เกาะสิเหร่ โดยมีสาเหตุเนื่องจากที่สะปำมีหอยแครงมาก ปัจจุบัน

มีชาวเลอาศัยอยู่ประมาณ ๒๐ หลังคาเรือน มีประชากร ๑๒๐ คน

จังหวัดสตูล

ก. เกาะอาดัง มีหมู่บ้านชาวเลอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะ ชื่อว่าหมู่เกาะตะโละโปยะ มีบ้านเรือนอยู่ประมาณ ๒๐-๒๕ หลังคาเรือน โดยปลูกอาศัยเรียงรายกันตามแนวใกล้ชายหาด

ข. เกาะหลีเป๊ะ เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวเลกลุ่มใหญ่ที่สุดของหมู่เกาะในเขตจังหวัดนี้ มีบ้านเรือนอยู่ราว ๑๐๐ หลังคาเรือน มีชาวเลประมาณ ๕๐๐-๖๐๐ คน

นอกจากนี้ยังมีชุมชนชาวเลอาศัยอยู่กระจัดกระจายบนเกาะราวี

จังหวัดกระบี่

ก. เกาะพีพี มีชุมชนชาวเลตั้งอยู่ในเขตบ้านแหลมตง หมู่ที่ ๗ ตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง มีบ้านอยู่ทั้งหมด ๑๕ หลังคาเรือน มีชาวเลประมาณ ๑๐๓ คน

ข. เกาะลันตา มีชุมชนชาวเลกระจัดกระจายอยู่ตามบริเวณต่าง ๆ ดังนี้

๑. บ้านศาลาด่าน ตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา มีหมู่บ้าน ๒๖ หลังคาเรือน มีชาวเล ๑๒๕ คน

๒. บ้านคลองดาว ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา มีบ้าน ๒๑ หลังคาเรือน มีชาวเลทั้งหมด ๑๐๑ คน

๓. บ้านหัวแหลม ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา มีบ้านทั้งหมด ๕ หลังคาเรือน มีชาวเลทั้งหมด ๕๑ คน

๔. บ้านสังกะอู ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลัน-

ตา มีบ้านทั้งหมด ๕๐ หลังคาเรือน มีชาวเลทั้งหมด ๒๕๘ คน

จังหวัดพังงา

มีชุมชนชาวเลกระจัดกระจายในบริเวณเกาะพระทอง เกาะย่านเชือก และหมู่เกาะสุรินทร์ อำเภอกระบุรี กลุ่มชนนี้มักอาศัยอยู่บนบ้านลอยน้ำหรือเรือชาวเลกระจัดกระจาย พวกนี้มักเร่ร่อนไปมาอยู่เสมอ โดยเฉพาะคราวใดที่มีลมมรสุมก็มักจะหลบเรือเข้าสู่ฝั่งในเขตจังหวัดพังงาและระนอง

ที่อยู่อาศัย

ชาวเลจะอาศัยอยู่ที่บนบกตามชายหาดและลอยเรืออยู่ในทะเล ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

ก. บ้านบนบก บ้านของชาวเลทั่วไปนั้นจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่ก็มีลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน รูปแบบบ้านนั้นส่วนมากมักจะมีรูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า บ้านมีใต้ถุนสูงประมาณ ๑ เมตร มีประตูหน้าบ้านและหลังบ้าน มีหน้าต่างอย่างน้อย ๒ บาน นอกจากนั้นยังมีบ้านแบบที่สร้างติดกับพื้นดิน มีประตูเดียว หน้าต่างถ้ามีก็มีขนาดเล็กมาก ภายในบ้านนั้นจะโล่ง แต่มีการตั้งวางแคร่ทำเป็นเตียงและครัวอยู่ในภายใน ส่วนส่วนนั้นชาวเลไม่ค่อยสนใจนักและมักไปถ่ายตามป่าละเมาะ นอกจากบางกลุ่มที่มีการพัฒนาแล้วก็อาจสร้างส้วมไว้ภายในบ้าน

วัสดุที่ใช้สร้างนั้นถ้าเป็นบ้านชั่วคราวจะใช้วัสดุที่ทำได้ง่ายจากบริเวณใกล้เคียงชุมชนและไม่พิถีพิถันกับพวกวัสดุมากนัก ส่วนประกอบที่สำคัญในการสร้างบ้านแบบนี้ได้แก่ จาก (ทำจากทางมะพร้าว) ใช้กันเป็นฝาบ้านและใช้มุงหลังคา บางบ้านใช้ทำเป็นบานประตูบ้านด้วย เสาไม้ นั้นมักจะใช้เป็นเสากลม พื้นบ้านเป็นพื้นทราย ส่วน

ที่นอนนั้นทำเป็นฟากด้วยไม้ไผ่

บ้านชาวเลนั้นมักจะสร้างอยู่ใกล้กัน ไม่มีรั้วกันหรือคกแต่งบริเวณบ้านจนไม่อาจรู้ได้ว่าเป็นบริเวณบ้านไหนกันแน่ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ที่สร้างบ้านนั้นไม่ใช่ที่ดินของพวกเขาได้ จึงไม่สนใจใยดีในเรื่องนี้ บริเวณใต้ถุนบ้านมักจะใช้เป็นที่นั่งเล่น เก้าอี้ของบางอย่าง และยังใช้เป็นที่ปอกหอย กุ้ง ปู อีกด้วย

ข. บ้านลอยน้ำหรือเรือชาวเล มีลักษณะเป็นเรือลำปั้นขนาดใหญ่ มีความบางประมาณ ๓-๓.๕ เมตร กลางลำกว้าง ๑.๘๐-๒ เมตร ตรงกลางซึ่งเป็นส่วนที่กว้างทำเป็นหลังคาโค้งตามลำเรือ แล้วใช้ใบเตยทะเลหรือเตยป่าพาดนั้น บางลำใช้ใบค้อผูกกับไม้ไผ่เรียงเป็นดับ มุงหลังคากันแดดกันฝน ใช้ไม้กระดานวางพาดตามเรือเป็นพื้นเต็มช่วงหน้าและส่วนที่มุงหลังคา ด้านหน้าเรือทำเป็นที่ใช้กินอาหาร ส่วนที่อยู่ ในชายคาด้านนอกสุดเป็นส่วนครัว ตัดมาเป็นส่วนกว้างก็ใช้นั่งทำงานจักสาน เลี้ยงเด็กและเป็นห้องนอนไปในตัว ตรงกลางเรือส่วนที่ต่อกับหลังคาทำเป็นชั้นวางของ บางอย่างก็เสียบไว้ตามแนวชายคา ภายในมีกล่องสังกะสีขนาดเท่าปี๊บเพื่อใช้เป็นที่ใส่เสื้อผ้าและของมีค่าต่าง ๆ บริเวณท้องเรือจะเก็บเครื่องมือเครื่องใช้และถังใส่น้ำจืด ช่องว่างข้างเรือเสียบกระบอกไม้ไผ่ใช้ทำคมเพลิงเรือแต่ละลำนั้นจะอยู่เพียงครอบครัวเดียว ซึ่งมีตั้งแต่ ๗-๑๒ คน

ศาสนาความเชื่อและพิธีกรรม
การที่ชาวเลได้สร้างบ้านเรือนอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล และบางชุมชนอยู่ใกล้ถนนหนทาง หรือไม่ก็อยู่บริเวณที่มีการตัดถนนเส้นทางคมนาคมลึกไปถึงชุมชน ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้

ชาวเลติดต่อกับคนในท้องถิ่นได้ในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม (Acculturation) อย่างไรก็ตามชาวเลก็ยังมีความเชื่อและรักษาพิธีกรรมต่าง ๆ ไว้ ทั้งนี้เพราะสิ่งเหล่านี้ได้ฝังลึกและได้รับการปลูกฝังกันมานาน

พวกชาวเลเชื่อว่ามิศาสนาเป็นของพวกเขาเอง เป็นแบบชาวเลแท้ ๆ โดยกล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่า “พระพุทธเจ้าได้ถือกำเนิดขึ้นมาสั่งสอนประชาชนในโลกนี้ ตอนที่มนุษย์อยู่ในโลกนี้แล้ว” พระพุทธเจ้าไม่ได้ให้กำเนิดสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลก พวกชาวเลเชื่อและศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้ามาก จนมีคำกล่าวกันว่า “พระพุทธเจ้าตรัสว่าคนไทยมีหน้าที่สร้างวัด ทำบุญ คนจีนมีการสร้างศาลเจ้าและบูชาผีบรรพบุรุษ ส่วนชาวเลให้มีการสร้างศาลและไปรับส่วนบุญที่วัดคอนเคียนสิบ เขาให้กินก็ได้กิน เขาไม่ให้กินก็อด”

นอกจากนั้นชาวเลยังมีการบวชในพุทธศาสนาด้วย มีการกล่าวเปรียบเทียบกับระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลามว่า ศาสนาอิสลามมีกฎระเบียบ

ที่ยุ้งยากกว่าศาสนาพุทธ เช่น ต้องเข้าสุหนัด ห้ามกินหมู ห้ามกินสุรา ซึ่งเป็นของชอบของหนุ่มสาวชาวเลทั่วไป ชาวเลส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ แต่มีความเชื่อเกี่ยวกับผีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ประกอบกันไปด้วย แต่มีชุมชนชาวเลที่หาตราไว้เริ่มหันไปถือศาสนาคริสต์แล้วถึง ๓๐-๔๐%

ชุมชนชาวเลตามสถานที่ต่าง ๆ นั้นจะมีการสร้างศาล ตามความเชื่อและรูปแบบที่แตกต่างออกไป เช่น ศาลของชุมชนชาวเลที่แหลมหลา จังหวัดภูเก็ต เรียกกันว่า “โต๊ะปากพระ” ศาลชุมชนชาวเลที่บ้านเหนือ (ภูเก็ต) เรียก “โต๊ะบ้านเหนือ” เป็นต้น บางกลุ่มมีการแกะสลักเป็นรูปคนเช่น พวกสิงห์ เรียกว่า “เลอบง” หรือผีเทพเจ้า นอกจากนั้นยังมีการนับถือตายายปลวก ซึ่งจัดเป็นการนับถือส่วนบุคคลเวลาย้ายไปอยู่ที่อื่น ๆ ก็เชิญตายายปลวกไปอยู่ที่ใหม่ด้วย

ชาวเลในกลุ่มต่าง ๆ นั้น มีความเชื่อในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับแนวความคิด อิทธิพลและสภาพแวดล้อม ซึ่งมีแตกต่างกันดังนี้

๑. ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของโต๊ะ (หมอผี) กล่าวกันว่าเวลามีคนป่วยขึ้นในชุมชน ก็จะตามโต๊ะมาดูอาการโดยการนั่งทางใน มีที่ใส่น้ำมนต์วางอยู่ข้างหน้าของผู้ที่เป็นโต๊ะ โต๊ะจะจุดเทียนหรือธูปบูชา แล้วรอดูว่าไส้เทียนงอไปทางทิศไหนแล้วโต๊ะจะให้คนป่วยสาบานว่า ถ้าหายแล้วจะไปเช่นบวงสรวงตามทิศทางที่ไส้เทียนงอไป

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับกาลาอาคม เวลามีพิธีกรรมต่าง ๆ โต๊ะจะเป็นคนท่องกาลาในพิธีซึ่งเชื่อกันว่าเป็นส่วนที่ทำให้พิธีต่าง ๆ ชล้ง ทำให้ได้รับ

ความเชื่อถือ ดังนั้นการที่จะเอาคาถาต่าง ๆ มาท่องเล่นกัน ถือกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง และเป็นเหตุให้กาลาเสื่อมเสียด้วย

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับไม้กางเขนที่ใช้ในพิธีลอยเรือ ทำเป็นไม้ที่รูปร่างคล้ายกับไม้กางเขนใช้ปักเป็นแถวตามแนวชายทะเล หลังจากลอยเรือออกจากฝั่งแล้ว เหตุผลในการปักไม้กางเขน ก็เชื่อกันว่าไม้กางเขนนั้นสามารถเป็นแนวป้องกันไม่ให้ผีที่ลอยไปกับเรือกลับขึ้นมาบนฝั่งอีก

๔. ความเชื่อเรื่องผีเป็นใหญ่ นั้น มีแบบอย่างให้เห็นได้ชัดเจนเช่นชุมชนชาวเลที่เกาะสิเหร่ ชาวเลมีความเชื่อว่าผีพวกนี้สถิตย์อยู่บนเขา ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชน ที่เชิงเขามีศาลอยู่ เชื่อกันว่าเป็นที่ชุมนุมของผีที่สำคัญ ๆ เรียกว่า “กราโม” ชาวเลเชื่อว่าเป็นพวกผี ที่ช่วยปกป้องคุ้มครองชาวเลในชุมชน อีกทั้งยังช่วยบันดาลความสมบูรณ์พูนสุขให้กับชาวเลในชุมชนอีกด้วย มีผีอีกประเภทหนึ่งคือ “ปีลาแล” ชาวเลมีความเชื่อว่าเป็นผีของพวกญาติพี่น้องที่มีความประพฤติดีอาจจะอยู่ร่วมกับ “กราโม” เป็นผีบ้านผีเรือนคอยป้องกันไม่ให้เกิดเหตุร้ายต่าง ๆ ขึ้น

๕. ชาวเลมีความเชื่อว่าทุกคนต้องเกิดมาจากน้ำ (น้ำอสุจิ) ถ้าบุคคลภายนอกเรียกพวกเขาว่า “ชาวเล” เขาจะไม่โกรธแต่ถ้าเรียกว่า “ชาวน้ำ” พวกเขาจะโกรธมาก

พิธีกรรม

ชาวเลมีการแสดงออกทางพฤติกรรมในพิธีต่าง ๆ อันเกิดจากความเชื่อและความนึกคิดของพวกเขา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ และมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันอีกด้วย มีดังต่อไปนี้

การเกิด จะเริ่มพิธีตั้งแต่ภรรยาตั้งท้องได้ ๕ เดือน สามี่จะต้องไปหาไม้มะลาย (ไม้เนื้อแข็งชนิดหนึ่ง) มาเพื่อสำหรับทำไม้ฟัน การตัด ๓ ท่อนแรกต้องตัดจากส่วนโคนต้น ขนาดยาวประมาณ ๑ สอก ที่เหลือนั้นทิ้งขว้างไป ไม้นี้จะเก็บรักษาไว้ใช้ทำฟันเมื่อเด็กคลอดแล้ว โดยใช้เป็นเชื้อไฟในการต้มน้ำ ซึ่งหมอด้ายจะท่องบ่นว่ากาลาทำเป็นน้ำมันดี

เมื่อเด็กคลอดเสร็จแล้ว จะมีผู้ช่วยหมอด้าย ๒-๓ คน ทำความสะอาดตัวเด็กโดยใช้น้ำในโอ่ง แต่ต้องใช้กระบวยซึ่งทำจากกะลามะพร้าว แล้วหมอก็ตองเสกน้ำก่อน จากนั้นก็ให้ใช้น้ำนี้ดับกระหม่อมทุกวัน ๆ ละ ๓ ถัง จนครบ ๔๔ วัน

การแต่งงาน เมื่อหนุ่มสาวเกิดรักใคร่ชอบพอกันแล้ว ฝ่ายชายจะต้องบอกพ่อแม่ของตนเพื่อให้หาพ่อแม่ฝ่ายหญิง เพื่อการสู่ขอซึ่งจะกระทำกันถึง ๓ ครั้ง ครั้งแรกนั้นจะเป็นการให้คำตอบว่าขอลูกสาวคู่ก่อน แล้วค่อยมาตกลงใหม่ การสู่ขอครั้งที่ ๒ จะตอบว่าขอลามลูกสาวคู่ก่อน ค่อยกลับมาฟังข่าวใหม่ ส่วนครั้งที่ ๓ จะเป็นการให้คำตอบว่าถ้าลูกสาวพอใจรักใคร่ก็ไม่ขัดข้อง ให้น้ำขันหมากมาวันแต่งงาน ก่อนแต่งงานนั้นจะมีพิธีหมั้น ซึ่งจะแหวนอะไรก็ได้ ในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งไม่ทำตามสัญญา จะต้องมีการคืนแหวน และเสียค่าปรับด้วย แต่ถ้างั้นแล้วหรือในกรณีหย่าร้าง ฝ่ายไหนอยากเลิกก็ต้องเสียค่าปรับ ตามตกลงกันไว้ต่อหน้าผู้ใหญ่ในคืนวันเข้าพิธี

การแต่งงานของพวกเขาสองสิ่ง ตอนที่ยังใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่ในทะเล ถ้าหนุ่มสาวชอบพอกันก็ให้ฝ่ายชายนำหมากพลูใส่จานที่ทำด้วยกะลามะพร้าว ไปสู่ขอจากฝ่ายพ่อแม่ของฝ่ายหญิง

หลังจากไปสู่ขอจนเป็นที่ตกลงแล้ว ฝ่ายชายจะต้องสร้างเรือใหม่ เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยกับคนรัก เรียกกันว่า “หอบเสื่อหอบหมอนไปทำเรือใหม่”

การตาย เมื่อมีคนตายจะเก็บศพไว้ที่บ้าน ๒ วัน ชาวเลในชุมชนนั้นจะไม่มีใครออกเรือไปไหนเลย ศพนั้นจะคลุมด้วยผ้าขาว ฝ่ายเจ้าภาพจะเลี้ยงเหล้าและอาหารแก่แขกที่มาร่วมงานงานศพในทิวที่ไม่มีการเลี้ยงถือว่าเสียหน้า หลังจากครบกำหนดแล้ว จะนำศพบรรจุใส่โลงในตอนเช้า แล้วนำไปที่ฝั่งศพ เวลาไปฝั่งเรียกว่า “ไปปลงศพ” หลุมที่ขุดฝั่งนั้นจะลึกประมาณ ๒๑-๒ เมตร พอขุดเสร็จก็จะเอาไม้ ๔ ท่อนวางในหลุมใต้โลงศพ ในโลงนั้นจะใส่ทรัพย์สินบางอย่างของผู้ตาย และอาหารบางชนิดลงไป หลังจากนั้นหมอ (หมอดี) จะนำมะพร้าวที่เตรียมเอาไว้มาผ่าเป็น ๔ ซีก ซีกหนึ่งตั้งไว้บนโลง อีกซีกหนึ่งจะขว้างทิ้งไป เสร็จแล้วหมอจะให้พวกที่หามโลงนั่งเรียงแถวที่ปากหลุมศพ แล้วให้อาหารยคนละ ๓ กำมือ ชักลงไป ในหลุมคนละ ๓ กำ เพื่อเปิดปากความไม่ดีต่าง ๆ ออกไป หลังจากนั้นทั้งหมดจะชัศทรายอีก ๓ ครั้ง แล้วจึงช่วยกันฝัง หมอดีจะทำพิธีครั้งหนึ่ง โดยเอาไม้กลม ๆ ๔ ท่อน ผ่าที่หัวเป็น ๔ แฉก ทุก ๆ อันแล้วเอาไม้เล็ก ๆ มาเสียบตามแนวรอยผ่าที่หัวไม้ทุก ๆ อัน เอาไม้ทั้ง ๔ ไปปักทั้ง ๔ มุมของหลุมฝั่งศพ หลังจากนั้นหมอจะเป็นคนใช้ไม้ขีดเป็นเส้นบนดิน ลากโยงระหว่างเสาทั้ง ๔ เสา จนรอบหลุมศพระหว่างที่ลากเส้นจากเสาต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่ง หมอจะหยุดทีหนึ่ง เพื่อท่องคาถา แล้วจึงลากต่อไป ทำแบบเดียวกันจนครบ ๔ มุม เป็นอันเสร็จพิธี

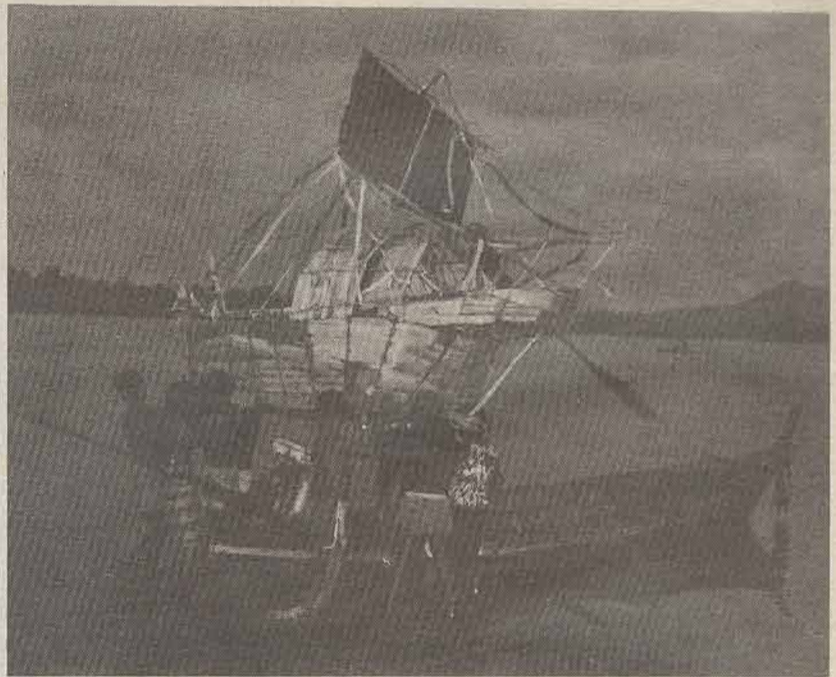
พิธีลอยเรือ ชาวเลถือกันว่าพิธีนี้มีความสำคัญและมีความหมายต่อพวกเขา และจะมีผู้เข้าร่วมพิธีอย่างพร้อมเพรียงกัน หากชุมชนใดไม่ได้จัดพิธีลอยเรือ ชาวเลในชุมชนนั้นก็จะไปร่วมลอยเรือกับชาวเลในชุมชนอื่น

ความเป็นมาของพิธีนี้ เกิดจากความเชื่อของพื้นฐานของพวกเขา ในเรื่องอิทธิพลของสิ่งทีนอกเหนือธรรมชาติ “เจ้าเกาะ” ชาวเลถือว่าอิทธิพลและอิทธิฤทธิ์ สามารถที่จะดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาได้ ความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของ “จีน” ซึ่งเชื่อว่าเป็นผีเทวดาพวกหนึ่ง ลงมาจากสวรรค์ อาศัยอยู่ในทะเลมีรูปร่างลักษณะเหมือนกับดวงไฟสีต่าง ๆ กัน เช่น เขียว ขาว แดง เหลือง เป็นผีที่มีฤทธิ์ร้ายแรงมาก

ชาวเลจะทำพิธีลอยเรือกันต่อหน้าลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือจะพัดประมาณกลางเดือนพฤษภาคม (เดือน ๖) และเดือนตุลาคม (เดือน ๑๑) พวกเขาจะจัดพิธีลอยเรือขึ้นเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคลออกจากหมู่เกาะ และขออำนาจเจ้าเกาะช่วยคุ้มครองพวกเขาให้รอดตลอดฤดูมรสุม ชาวเลเรียกลมมรสุมตะวันตกว่า “ลมออก” เรียกลมมรสุมตะวันออกว่า “ลม-พริด” ชาวเลมีความเชื่อว่า เรือที่ลอยในพิธีจะนำความวิบัติต่าง ๆ ไปทิ้งที่ “เมืองออก” และ “เมืองพริด”

พิธีลอยเรือจะทำการปีละ ๒ ครั้ง ใช้เวลาครั้งละ ๒ วัน คือในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันขึ้น ๑๕ ค่ำของเดือน ๖ และเดือน ๑๑ โดยมีในวันแรกซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ชาวเลกลุ่มหนึ่งจะเข้าป่าเพื่อหาไม้ที่ใช้ในการต่อเรือ ส่วนมากจะเป็นไม้ประเภทเนื้ออ่อนและไม้ระกำ ไม้เนื้ออ่อนที่นิยมใช้เป็นไม้

๖๐ รุสมิแล

ทองหลางนำมาแกะสลักเป็นโขนเรือและเป็นพายกรรเชียงเรือ ๑๒ คู่ แกะเป็นเครื่องใช้ประจำวัน เช่น มีดพริ้ว มีดสั้น เขียวและเครื่องใช้ในครัว อันได้แก่ ครก สาก กระจาดขูดมะพร้าวและอั้งไต้ ที่สำคัญคือแกะสลักเป็นรูปคนสูงประมาณ ๘ นิ้ว จำนวน ๑๒ ตัว ไว้เป็นผีพายประจำเรือ

หลังจากแกะสลักสิ่งประกอบทุกอย่างแล้ว พวกเขาจะขนไม้ระกำและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไปยังสถานที่ ๆ นัดกันประกอบเรือ ระหว่างทางมีการร้องรำทำเพลงถวายเจ้าป่าคลอไปกับเสียงระฆังนา ตกเย็นหลังจากกินข้าวปลาอาหารแล้ว คนงานต่อเรือก็จะเริ่มงานของตน เขาจะใช้ไม้ระกำทำมาดเรือ โดยใช้ไม้ไผ่เป็นลิ้มแทนตะปูประกอบเป็นเรือจ้าง ๒ สอก ยาวประมาณวาเศษ แล้วใช้ผ้าด้ายดิบทำใบเรือประมาณเที่ยงคืนทุกอย่างก็แล้วเสร็จเป็นลำเรือตั้งเด่นเป็นสง่า หัวเรือจะหันออกสู่ทะเลเตรียมลงน้ำ จากนั้นพวกเขาจะนำข้าวของต่าง ๆ ที่แกะสลักเตรียมไว้แล้วลงในเรือ พร้อมทั้งจุดเทียนวาง

รายรอบลำเรือ

ขนมที่ใช้ในการเซ่นไว้ในพิธีลอยเรือ นั้น จะให้พวกผู้หญิงช่วยกันทำอย่างน้อยครอบครัวละ ๑ อย่าง ขนมที่นิยมทำกันคือ ขนมหลาก้า (มีลักษณะคล้ายขนมต้ม) ขนมอี๋ ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวปั้นกลม ๆ ต้มใส่น้ำตาลใส่จึงขนมจูงุ่น (ขนมฝักบัว)

นอกจากนั้นหัวหน้าครอบครัวแต่ละครอบครัว จะประดิษฐ์ตุ๊กตาคนจากไม้ระกำเท่ากับจำนวนสมาชิกในครอบครัวของตน แล้วใช้ไม้เสียบกันติดเป็นแผง นำไปใส่เรือพร้อมกับเล็บมือเล็บเท้าและผมที่ตัดใส่กระงที่เตรียมไว้ ยังมีการนำของบริโภคนคริวเรืออย่างเช่น เกลือ กะปิ พริก หอม กระเทียม หมากพลูอย่างละเล็กละน้อยใส่ในกระงไปด้วย เพื่อจะฝากสิ่งเหล่านี้ไปให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว หลังจากนั้นก็มีกรร้องรำทำเพลงและเดินเรือ เเง็รอบ ๆ เรือจนสว่าง

ต่อมาในวันที่ ๒ ซึ่งเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ประมาณตี ๕ กว่า ๆ จะมีหมอผีประจำหมู่บ้านมาว่าหมุ่สาว เฒ่า

แก่ตลอดจนเด็ก ๆ จะมาที่เรือพิธีพร้อมด้วยข้าวตอก แล้วจะกวาดไปตามร่างกายจนทั่วทุกส่วนเพื่อให้เคราะห์กรรมแล้วให้โรครกข์ไข้เจ็บทั้งหลายหายไปจากตัว เสร็จแล้วจึงทิ้งข้าวตอกลงเรือ พอถึงฟ้าสว่างราว ๖ โมงกว่า ๆ พวกหนุ่ม ๆ ประมาณ ๕-๖ คน จะช่วยให้ยกเรือไปผูกกับเรือหางยาว คนอื่น ๆ จะเดินไปส่งถึงริมฝั่งน้ำ เรือหางยาวจะลากเรือพิธีออกจากฝั่งไปกลางทะเลเล็กแล้วจึงปล่อยเรือในการปล่อยเรือนั้นต้องดูกระแสน้ำประกอบด้วย ไม้ให้น้ำซัดเข้าหาฝั่งอีก

หลังจากปล่อยเรือให้ลอยไปไกลแล้ว ชาวเลเข้าไปอีกครั้งหนึ่งเพื่อตัดไม้มาทำเป็นรูปคล้าย ๆ ไม้กางเขน ตอนปลายนั้นจะติดใบกะพ้อมาปักเป็นแนว แต่ต้องให้เป็นเลขคู่ ชาวเรือเรียกไม้นี้ว่า "ก่ายุชาดัก" (ไม้ป้องกันหรือไม้สักคี่สิทธิ์) พอตกเย็นก็เอาไม้มาปักบริเวณที่เคยวางเรือพิธี การปักนั้นจะเป็นแนวริมฝั่งทะเล ไม้เหล่านี้ชาวเลถือว่าเป็นไม้สักคี่สิทธิ์แทนหุ่นบิดรั้ง-ความ ไม้ที่ติดตามขวางเปรียบเสมือนแขน ใบกะพ้อเปรียบเสมือนนิ้วมือจะป้องกันโบกพัดไม่ให้โรครกข์ไข้เจ็บและผีร้ายทั้งหลายเข้ามาคุกคามในชุมชน จากนั้นก็มีการรณรงค์เดินรำไปรอบ ๆ เสาไม้สักคี่สิทธิ์จนสว่าง จึงเป็นอันเสร็จพิธีกรรมปล่อยเรือ

ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก

ชาวเลได้ติดต่อกับสังคมภายนอกในเวลานานแล้ว เริ่มตั้งแต่การนำเอาปลา กุ้ง หอย ปู มาแลกเปลี่ยนกับข้าวสาร เสื้อผ้า ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการยังชีพ ชาวเลหลายกลุ่มได้มีการแต่งงานกับคนในท้องถิ่น

ในบริเวณใกล้ชุมชนชาวเลจะมีโรงเรียน ซึ่งเด็กชาวเลเกือบทุกคน เมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ก็จะเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียน จนกระทั่งจบ ป. ๖ แต่จะจบหรือไม่จบนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาวะทางครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะเด็กโตขึ้นจะต้องช่วยเหลือทางบ้านทำมาหากิน

อย่างไรก็ตามชาวเลนั้นหลายกลุ่มที่ยังพูดภาษาไทยไม่ได้ ทำให้ยากในการสื่อสารต่อกัน โดยเฉพาะพวกเด็ก ๆ นั้น เมื่อต้องไปเรียนร่วมกับเด็กในท้องถิ่น จะเกิดปัญหาเรียนตามกันไม่ค่อยทัน ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายทั้งเด็กและครูผู้สอน ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ ต้องออกจากโรงเรียนจนการศึกษาภาคบังคับ

ชาวเลทุกกลุ่มนั้นจะมีผู้นำของแต่ละกลุ่ม บางชุมชนได้จัดให้มีการเลือกตั้งผู้นำและผู้นำเหล่านั้นจะต้องไปที่อำเภอเข้าประชุมทุก ๆ เดือน เพื่อจะได้รับทราบข่าวคราวต่าง ๆ มาบอกแก่ชาวเลอีกทอดหนึ่ง

ชาวเลส่วนมากจะประกอบอาชีพทางด้านประมง โดยแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ พวกที่ดำเนินการเอง โดยการใช้เรือและเครื่องมือจับปลาของตัวเอง แต่ลักษณะการดำเนินการเช่นนี้มีไม่บ่อยมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะรับจ้าง พวกนี้จะเช่าเรือและ

เครื่องมือหาปลาจากพวกนายทุนซึ่งเมื่อจับสัตว์น้ำมาแล้วจะต้องส่งขายให้แก่นายทุนเท่านั้น นอกจากนั้นชาวเลยังมีการประกอบอาชีพอื่น ๆ บ้างเช่น การเป็นลูกจ้างของกรมทางหลวง (ในเขตชุมชน แหลมหลาและบ้านเหนือจังหวัดภูเก็ต) รับจ้างร่อนแร่ (ชาวเลแหลมหลา) เลี้ยงสุกร รับจ้างแรงงาน คายหญ้าและทำสวน เป็นต้น

ภาษา

ภาษาของชาวเลมีสำเนียงคล้ายภาษามลายูและอินโดนีเซีย นักวิชาการ บางท่านได้มีข้อสันนิษฐานว่าภาษาของชาวเลเป็นภาษาตระกูลมลายู-อินโดนีเซียน ซึ่งมีพวก ชาว บาห์ลี มาดู-ริส มักกะสัน บูกัส ลยัค ตามเกาะต่าง ๆ พูดอย่างมาก คำพูดบางคำคล้ายกับภาษามลายู บางคำเป็นภาษาอินโดนีเซีย บางคำเป็นคำพูดที่เขาสรางขึ้นเอง มีศัพท์น้อยและอยู่ในวงแคบ ๆ เนื่องจากไม่ค่อยมีความเจริญทางด้านวิชาการ คำที่สร้างขึ้นใหม่มักจะเกี่ยวกับชีวิตและอาชีพการงานของเขาเท่านั้น นอกจากนี้ชาวเลบางคนยังเคยไปประ-เทศมาเลเซียแถมสามารถพูดคุยกับคนมาเลเซียรู้เรื่องอีกด้วย อย่างไรก็ตามชาวเล แต่ละพวกก็ยังมีภาษาแตกต่างกัน เช่นพวก มอเกิน, มอเกลิน และ อูรัก ลาโว้ย

ตารางเปรียบเทียบคำพูดของชาวเล กลุ่มต่าง ๆ กับภาษาไทยและมาเลเซีย

ไทย	มาเลเซีย	อูรัก ลาโว้ย	มอเกิน	มอเกลิน
หนึ่ง	ซาตุ	ฟา	อะชะ, อะบุลัก	ชะ
สอง	ดูอะ	ควา	ควา	ควะ
ใหญ่	เบอะซา	เบอะซา	อะตะ	อะตะ
ยาว	มันยัง	ป็นยะ	ดาตะ	ดาตะ
เล็ก	เคอซิก	คูมิ	เนกะ	เอะ
ผู้หญิง	เปอริมปูวัน	นิปนิ	บิโนย	มิโนย
ผู้ชาย	ลาเก-ลาเก	กีลาเก	กะโนย	คะโนย

นี่	อิมี่	อินี่	นี่	นี่
นั่น	อี่ดู	อี่ดู	อี่ดูบ, อาลิ่ง	อาลิ่ง
ใคร	ซีลาปา	ซาปา	อาจ	คาจ
อะไร	อาปา	นามา	อาnung	อาnung
ทั้งหมด	เซอมัว	เซอมัวซา	คาปง	ดั่งปง
มาก	ป็นยะ	บันยะ	นะบัน	ตอมัน
กินข้าว	มากันนาซี	มากัดนาซี	ยามจัน	ยามจัน
ไปไหน	เปอรักีมานา	ปิตีซา	ลาแก้วปีตะ	อ้วตัม
ทำอะไร	ปิกินซาบา	เบอไวหานา	บั้งอาnung	บั้งอาnung
เรือใคร	เปอรากู, ซืออาปา	ปราชซาบา	กาบั้งอาจะ	กาบั้งอาจ
เรือฉัน	เปอรากู, ซาซาบา	ปราชคะกู	กาบั้งจือ	หาซังจาบี
เรือใหญ่	กาบั้งเบอซา, ปี่รักีดั่งกับ	กาบันเนอซา	เซอบะหาดา	กาบั้งอาจะ
ไปจับปลา	อิกัน	ปี่ริงกะอิกัน	เมองบอิกัน	เมองบดิกัน
แม่ฉัน	มะสาซาบา	มะละกู	เออนงจือ	อีนังจะอี่

สรุป

ชาวเลมีการดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนเรื่อยมา เริ่มต้นจากการเปลี่ยนสภาพการดำรงชีวิตที่เร่ร่อนอยู่ในทะเลตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมหาดทรายชายทะเล ในแต่ละประเทศและก็มีความสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นและกลายเป็นประชากรของประเทศนั้น ๆ ไปโดยปริยาย

อันที่จริงแล้วชาวเลบางกลุ่มนั้นเข้าไปตั้งรกรากอยู่ตามพื้นที่หรือเกาะต่าง ๆ ก่อนคนในท้องถิ่นเสียอีก ซึ่งน่าจะเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ได้จับจอง แต่เนื่องจากชาวเลไม่ค่อยรู้เรื่องและไม่รือร้อนใจในกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ในที่สุดชาวเลก็กลายเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนคนอื่น ๆ ไป

โดยปกติแล้วชาวเลทำเหล้าไม่เป็นและนิยมดื่มเหล้า ต่อมาเมื่อได้คบค้าสมาคมกับคนในท้องถิ่นและคนจีน ทำให้ชาวเลเริ่มรู้จักเหล้าและชอบดื่มมาก โดยเฉพาะในงานพิธีกรรม

ต่าง ๆ จะดื่มกันก่อนข้างจัด

ชาวเลมักถูกมองว่าเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority Group) รู้จักกันในนามว่า "ชาวเล" หรือ "ชาวน้ำ" เป็นเพราะว่าเป็นกลุ่มชนที่ใช้เวลาส่วนใหญ่หรือดำรงชีวิตทำมาหากินอยู่แต่ทะเลทำนองเดียวกับ "ชาวเขา" ซึ่งอาศัยอยู่ตามภูเขาต่าง ๆ ในทางภาคเหนือ แม้ว่าทางรัฐบาลได้พยายามลดช่องว่างเรื่องนาม อย่างเช่นเรียก "ชาวเขา" เสียใหม่ว่า "ชาวไทยภูเขา" ส่วน "ชาวเล" นั้นกลับเรียกว่า "ชาวเล" เช่นเดิม แทนที่ว่าจะเป็น "ชาวไทยทะเล" จนในขณะนี้มิชาวบางกลุ่มเรียกตัวเองเสียใหม่ว่า "ไทยใหม่" แต่ก็ไม่แพร่หลายและก่อให้เกิดความภาคภูมิใจนัก

ในปัจจุบันนี้พื้นที่หลายส่วนที่ชาวเลอาศัยอยู่นั้นมีเจ้าของที่ดิน ซึ่งแน่นอนที่สุดหากมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจหรือความขัดแย้งทางผลประโยชน์แล้วชาวเลอาจถูกไล่ที่ ซึ่งคงอพยพเร่ร่อนใช้ชีวิตบนเรืออีกครั้งก็เป็นได้ ●

เอกสารอ้างอิง

อุทัย ทิรัญโต, "เรื่องของชาวน้ำ", วารสารกระบี่ ๑ (ฉบับปฐมฤกษ์), มกราคม ๒๕๑๖

เจน จรจัด, "อุรัก ลาไว้ว วิทยุอาณัติสระแห่งท้องทะเล", อนุสาร อ.ส.ท. ๒๕๒๕ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๘ (มีนาคม ๒๕๒๕)

ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน, เล่มที่ ๑๐ (๒๕๑๒)

ประเทือง เครือหงส์, ชาวน้ำ (ชาวเล) ในเมืองไทย, บรรณกิจเทรดดิ้ง กรุงเทพฯ ๒๕๒๔

Hogan, David, "Men of the Sea : Coastal Tribes Thailand's West Coast" Jss Vol. ๖๐ Part ๑

ประทีป ชุมพล, "ชาวเล, ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับสังคมชีวิตและการศึกษา" แลใต้, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีที่ ๕, ฉบับที่ ๒, (กพ.-พค. ๒๕๒๔)

ประพนธ์ เรืองณรงค์, "ชาวน้ำที่เกาะอาดัง", วิทยาสาร (๒๕ เม.ย. ๒๕๑๗)

Court Christophner, "A fleeting Encounter with Moken (The Sea Gypsies) in Southern Thailand : Some Linguistic and General Notes" Jss Vol ๕๕ Part ๑.

โตะเสาด, ชาวเลในชุมชนชาวเลบ้านเหนืออายุ ๕๔ ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ (๒๕๒๖)

